

збільшення частки державного кредиту, кредитів банків, іноземних інвестицій та міжнародних кредитів.

Питання про допустимий рівень іноземних інвестицій постійно постає перед усіма країнами, які отримують зовнішні запозичення. Відповідно до світової практики оптимальна частка іноземних інвестицій не повинна перевищувати 10% загального обсягу вкладень в економіку. Це визначається станом світового ринку капіталів, жорсткою конкуренцією на ньому і межею кредитної безпеки країни.

При обмеженні іноземних інвестицій в одних галузях вони можуть і повинні стимулюватися в інших. Підтримки потребують вкладення в ті виробництва, розвиток яких нагально необхідний для економічного зростання країни і які поки що не приваблюють вітчизняних підприємців. Україні потрібні прями, довгострокові інвестиції. Їх ефект визначається конкретними обставинами і в першу чергу правильним вибором стратегії щодо залучення іноземного капіталу. Приплив іноземних інвестицій в Україну підсилюється, якщо активізуються вітчизняні вкладення. Це буде своєрідним орієнтиром зарубіжним інвесторам стосовно гарантованості їх доходів. А поки спостерігатиметься відтік національного капіталу із країни, масових іноземних інвесторів не залучити. При незначних вітчизняних інвестиціях їх не приваблять ніякі пільги. Тому уряд, який хоче залучити іноземних інвесторів, повинен стимулювати вітчизняні капіталовкладення та покращувати інвестиційний клімат у країні з погляду його привабливості.

Література

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: [монографія] / [Амоша О. І., Антонюк В. П., Землянкін А. І. та ін.]; НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 328 с.
2. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
3. Горник В. Г. Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості / В. Г. Горник, Н. В. Дацій. – К.: Видавництво НАДУ, 2005. – 200 с.
4. Дорогунцов С. І. Інвестиційне забезпечення відтворення основного капіталу в регіонах України / С. І. Дорогунцов, А. М. Федорищева // Регіональна економіка: наук.-практ. журнал. – 2004. – № 3. – С. 159–171.

УДК 330.341.1:332.12

А. П. Павлюк

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ПОЛІТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ЗАВДАННЯ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Проаналізовано передумови та чинники інноваційного розвитку регіонів України. Обґрунтовано завдання політики інноваційного розвитку регіонів на сучасному етапі.

Ключові слова: інноваційний потенціал регіону, політика інноваційного розвитку регіонів.

Проанализированы предпосылки и факторы инновационного развития регионов Украины. Обоснованы задачи политики инновационного развития регионов на современном этапе.

Ключевые слова: инновационный потенциал региона, политика инновационного развития регионов.

The factors of innovative development of Ukrainian's regions are analysed. The tasks of the policy of innovative development of regions on the modern stage are grounded.

Keywords: the innovative potential of region, the policy of innovative development of regions.

Одним із основоположних чинників, що визначають формування конкурентоспроможної економічної системи як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, є інноваційний потенціал. Інноваційність вважають неодмінною властивістю ринкової економіки, без якої та чи інша ринкова система приречена на застій, витіснення й загибель [1, с. 411].

Нещодавно, Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію розвитку національної інноваційної системи. У ній зазначається, що внаслідок непослідовності у проведенні, низької ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігається тенденція подальшого відставання України в технологічному розвитку від передових держав світу. Знижується рівень технологічного та інноваційного потенціалу національної економіки, втрачаються перспективи забезпечення його розширеного відтворення [2, с. 15]. Тому, сьогодні надзвичайно актуальним завданням є формування й розвиток національної інноваційної системи.

У цьому контексті зростає роль регіональної складової інноваційного розвитку. Саме в регіоні є можливість для створення досить гнучких інституційних форм підтримки інноваційної активності на принципах ринкових відносин. Це потребує розробки і впровадження стратегії та політики інноваційного розвитку регіональних систем, що ґрунтуються на оптимальному поєднанні форм і методів державного регулювання з використанням ринкових економічних важелів і стимулів.

Проблеми інноваційного розвитку національної економіки вже тривалий час досліджуються вітчизняними вченими, зокрема В. М. Гейцем, В. П. Семиноженком, Б. Є. Кваснюком, А. І. Мокієм, Я. А. Жалілом та багатьма іншими. Регіональним аспектам інноваційного розвитку присвячені праці Д. М. Стеценка, Л. І. Федулової, П. Т. Бубенка, Л. А. Яремко.

Низка вітчизняних науковців пропонують розглядати інноваційну систему країни як сукупність її регіональних складових – регіональних інноваційних систем. При цьому національна інноваційна система як цілісна має визначатися єдністю законодавчої бази країни та її бюджетною політикою, а гнучкість і реактивність цієї системи, необхідні для своєчасної адаптації до динамічних внутрішніх та зовнішніх умов і викликів, мають забезпечуватися шляхом децентралізації управління,

організації багатьох центрів аналізу і реагування [3, с. 34]. Основними ланками національної інноваційної системи мають стати регіональні центри інноваційного розвитку як ядра майбутніх регіональних інноваційних кластерів з виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції [4, с. 91].

Загалом погоджуючись із наведеними твердженнями, вважаємо, що інноваційний розвиток регіонів потрібно розглядати в контексті принципів сталого регіонального розвитку, а інноваційні пріоритети мають бути невід'ємною складовою регіональної економічної політики. Тільки системний підхід до розвитку регіону як цілісного економічного організму дасть змогу, з одного боку, максимально ефективно використовувати і розвивати його інноваційний потенціал, а з іншого – забезпечити найбільший ефект від запровадження інновацій для всієї регіональної економічної системи. Тому напрями реалізації інноваційної політики в регіонах мають узгоджуватись із пріоритетами соціально-економічного розвитку регіонів. У свою чергу, завдання розвитку національної інноваційної системи слід урахувати при розробці й реалізації регіональних стратегій та програм соціально-економічного розвитку регіонів.

Згідно з Й. Шумпетером, інновації – це принципово нова комбінація всіх виробничих ресурсів. Відповідно до цього положення регіональний інноваційний розвиток повинен передбачати формування принципово нових комбінацій з тих ресурсів, якими володіє регіон. Лише додатковими фінансовими ресурсами неможливо підвищити ефективність регіональної економічної системи та її конкурентоспроможність [5, с. 48].

Підтвердженням такого висновку можуть бути дані про фінансування інноваційної діяльності в Україні. Незважаючи на суттєве зростання протягом 2000–2007 років обсягів державного фінансування інноваційної діяльності, зокрема у 19 разів – технологічних інновацій та у 3,4 раза – наукових і науково-технічних робіт, показники інноваційної діяльності погіршуються. Так, протягом зазначеного періоду частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції зменшилась з 6,8 до 6,7%, частка підприємств, які провадили інноваційну діяльність, – у 1,27 раза (з 18 до 14,2%), кількість освоєних інноваційних видів продукції – у 6 разів.

Це свідчить про необхідність системного підходу до розвитку всіх чинників і складових регіонального інноваційного процесу. Для забезпечення високого інноваційного потенціалу в регіоні необхідні вироблення і реалізація єдиного комплексу заходів, спрямованих на нарощування інноваційного потенціалу, консолідацію сил, досвіду кадрів, матеріальних і фінансових ресурсів усіх підприємницьких структур на території регіону та місцевих органів управління.

В Україні історично сформувались суттєві міжрегіональні диспропорції соціально-економічного, науково-технологічного, промислового та інноваційного розвитку. Зокрема, за одним із міжнародних індикаторів розвитку суспільства знань – чисельністю дослідників на 1000 осіб економічно активного населення диференціація є різною: від 24,2 дослідника у м. Києві до 0,2 – у Хмельницькій області.

Відтак регіональні економічні системи мають різний рівень сприйнятливості до інноваційного розвитку. Недооцінка цього факту призводить до відсутності позитивного ефекту від здійснюваних заходів, що, у свою чергу, посилює диспропорції

між наявністю інноваційних можливостей та їх реальним втіленням на практиці. Тому, стимулювання сприйнятливості регіональної економічної системи до інновацій є одним з найважливіших завдань як для державних, так і регіональних органів влади [6, с. 26]. Підвищення сприйнятливості регіональної економічної системи до інноваційних змін можна забезпечити створенням умов і стимулів до неперервної освіти населення, підтримки підприємницької активності людей, структурно-організаційною перебудовою економіки, створенням привабливого інвестиційного клімату, інституціоналізацією інноваційної діяльності тощо.

Стратегічною метою політики інноваційного розвитку регіонів має бути створення сприятливого інноваційного середовища, що забезпечувало б перетворення наукових ідей та розробок на ринкові продукти міжнародного рівня, упровадження цих продуктів у важливі галузі економіки. На нинішньому етапі необхідно забезпечити збереження і максимально можливе в умовах обмежених ресурсів використання наявного науково-технічного потенціалу та його розвиток як головної передумови конкурентоспроможності окремих підприємств і господарського комплексу регіону загалом.

Досвід країн, що проводять ефективну інноваційну політику, свідчить про необхідність реалізації на регіональному рівні таких заходів, як активна підтримка новостворених інноваційно орієнтованих структур, сприяння розвитку малого інноваційного підприємництва, залученню внутрішніх та іноземних інвестицій до науково-технічної сфери шляхом створення сприятливого податкового клімату тощо.

До критеріїв сприятливого клімату для розвитку інноваційних процесів у сучасній науковій літературі та практиці стратегічного планування регіонального розвитку насамперед відносять дві групи чинників: інституційні та інфраструктурні [6, с. 24]. Інституційне середовище регіонального інноваційного розвитку в Україні, зокрема нормативно-законодавчу базу, можна вважати достатньо сформованим. Прийнято низку офіційних документів щодо сприяння інноваційній діяльності, на всіх рівнях управління є усвідомлення безальтернативності інноваційного шляху розвитку. Для проведення державної інноваційної політики створено Державне агентство України з інвестицій та інновацій. Проте на практиці формування дійсно сприятливого середовища для інновацій стримується через неефективність системи управління регіональним і місцевим розвитком та неузгодженістю галузевих політик.

Розвиненість інноваційної інфраструктури, що забезпечує фінансові, консалтингові, маркетингові, юридичні, інформаційні та інші послуги, а також взаємодію бізнесу з місцевим співтовариством (органами влади, громадськими організаціями тощо), є критично важливою передумовою ефективності інноваційного розвитку регіонів.

Для забезпечення реалізації державної інноваційної політики в регіонах та посилення регіональної компоненти в інноваційній інфраструктурі Державне агентство України з інвестицій та інновацій відповідно до рішення уряду [7] формує національну мережу регіональних центрів інноваційного розвитку. Зараз до її складу входить 13 регіональних центрів та 5 їх представництв (табл.).

Таблиця

Регіональні центри інноваційного розвитку*	
Назва центру	Області
Карпатський	Закарпатська, Івано-Франківська; центр – м. Ужгород
Західний	Львівська, Тернопільська; центр – м. Львів
Північно-західний	Волинська, Рівненська; центр – м. Луцьк
Південно-західний	Вінницька, Хмельницька, Чернівецька; центр – м. Вінниця
Північний	Житомирська, Київська, Черкаська, Чернігівська; центр – м. Київ
Київський	м. Київ
Північно-східний	Полтавська, Сумська, Харківська; центр – м. Харків
Східний	Донецька, Луганська; центр – м. Донецьк
Дніпровський	Дніпропетровська, Запорізька; центр – м. Дніпропетровськ
Одеський	Одеська; центр – м. Одеса
Чорноморський	Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська; центр – м. Миколаїв
Кримський	АРК; центр – м. Сімферополь
Таврійський	м. Севастополь

*Складено за даними Державного агентства України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua>.

Основними завданнями регіональних центрів інноваційного розвитку є проведення аналізу інноваційного потенціалу, забезпечення наукової та іншої підтримки впровадження програм і проектів інноваційного розвитку, в тому числі через механізм програмно-цільового фінансування; інформаційно-консалтингове забезпечення інноваційної діяльності; підтримка процесу становлення та розширення регіональної інноваційної інфраструктури; сприяння реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності відповідно до законодавства України; організація взаємодії науково-дослідних, інноваційних підприємств, установ та організацій, органів державної влади щодо інноваційного розвитку [8, с. 26].

Однією з нових і прогресивних форм інноваційної діяльності на регіональному рівні є створення технологічних парків і технополісів для розробки передових науково-технічних ідей та їх комплексного впровадження у виробництво. В Україні створені та працюють такі технологічні парки: “Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка” (м. Київ), “Інститут електроварування імені Є. О. Патона” (м. Київ), “Інститут монокристалів” (м. Харків), “Вуглемаш” (м. Донецьк), “Інститут технічної теплофізики” (м. Київ), “Київська політехніка” (м. Київ), “Інтелектуальні інформаційні технології” (м. Київ), “Укрінфотех” (м. Київ), “Яворів” (Львівська область), “Агротехнопарк” (м. Київ). Діяльність технологічних парків є позитивним прикладом реалізації державної інноваційної політики. Проте більшість з існуючих технопарків розміщені в Києві та ще кількох містах – найбільших наукових центрах України. Водночас у значній кількості регіонів немає об’єктивних передумов для формування таких структур.

Регіональна інноваційна система має охопити інфраструктуру підтримки інноваційних процесів (технопарки, інноваційні центри, бізнес-інкубатори,

консалтингові й інжинірингові підприємства та інші інноваційні структури), наукові установи, а також передові за технологією виробництва регіону, спроможні бути не лише полюсами економічного зростання, а й центрами дифузії для впровадження передових технологій на інших виробництвах регіону з метою технологічного їх оновлення, а також центрами кластеризації суміжних виробництв.

Політика інноваційного розвитку регіонів повинна базуватися на принципах законності й стабільності, соціальної справедливості і спрямованості, пріоритету суспільних інтересів, децентралізації та субсидіарності, урахування специфіки кожного регіону, координації інноваційної політики на різних рівнях, органічного поєднання інноваційних процесів із економічною та соціальною політикою держави, напрямом реформ, відповідного ресурсного забезпечення регіональних інноваційних процесів, безперервності, поліваріантності та рівноправності різних форм організації регіональних інноваційних процесів [9, с. 12].

Щоб бути успішною, політика інноваційного розвитку регіонів має реалізуватись через систему механізмів:

- економічних – формування сприятливих економічних умов для інноваційної діяльності через кредитну, податкову політику тощо;
- інституційних – регламентуючі процедури, пов'язані з розвитком і функціонуванням інноваційної активності;
- соціально-психологічних – створення сприятливого психологічного клімату для діяльності інноваційних структур, мотивація до підприємницької діяльності, розвиток інноваційної культури.

На сучасному етапі політика інноваційного розвитку регіонів повинна спрямовуватися на вирішення насамперед таких завдань:

- модернізація виробничого потенціалу за рахунок нових ресурсо- й енергозберігаючих технологій;
- інтенсивне формування секторів т. зв. нової економіки на основі як власних, так і закордонних наукових досліджень;
- створення сприятливого інноваційного середовища в регіоні для учасників науково-дослідницької та виробничо-інноваційної діяльності;
- формування сприятливого інвестиційного клімату як для вітчизняних, так і закордонних інвесторів;
- розвиток малого інноваційного бізнесу шляхом формування сприятливих умов та надання їм державної підтримки на початковому етапі;
- створення правових та економіко-організаційних передумов для формування регіональних інноваційних кластерів;
- сприяння кадровому забезпеченню інноваційного розвитку шляхом організації багаторівневої системи навчання й підготовки кадрів у галузі інноваційної діяльності;
- удосконалення конкурсної системи відбору інноваційних проектів і програм;
- розвиток інноваційної інфраструктури, включаючи систему інформаційного забезпечення;
- формування суспільної думки на підтримку інноваційного розвитку економіки регіону;

- залучення науково-технічного комплексу регіону до міжнародного і міжрегіонального науково-технічного співробітництва.

Проблема вибору пріоритетів при селективній підтримці виробників і споживачів інноваційної продукції, відбору найбільш перспективних інноваційних проєктів є одним з найскладніших завдань в умовах відомих фінансових обмежень і багатоваріантності рішень [10, с. 67].

Рациональним напрямом політики інноваційного розвитку депресивних територій має стати реалізація інноваційних проєктів у порівняно некапіталоемних галузях економіки зі швидким обігом капіталу. Проєкти мають характеризуватися високою бюджетною ефективністю та раціональним використанням місцевих ресурсів.

У сучасних умовах лише перехід до інноваційного розвитку забезпечить економічне процвітання регіону. Тому політика інноваційного розвитку регіонів повинна спрямовуватися на організацію й стимулювання інноваційної діяльності, перетворення її у стійке джерело економічного зростання.

Література

1. Кузык Б. Н. Россия 2050: стратегия инновационного прорыва / Кузык Б. Н., Яковец Ю. В. – М.: ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2004 – 632 с.
2. Концепція розвитку національної інноваційної системи. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 680-р. від 17.06.2009 р. // Економіст. – 2009. – № 6. – С. 15–17.
3. Бубенко П. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / П. Бубенко, В. Гусев // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 33–39.
4. Федулова Л. І. Державна політика в національній інноваційній системі: стабільність зберігається / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 90–102.
5. Бойко И. В. Инновационное развитие как основное направление преодоления дотационности региона / И. В. Бойко // Региональная экономика: теория и практика. – 2008. – № 9 (66). – С. 48–53.
6. Чернова О. А. Императивы инновационного развития региональных экономических систем / О. А. Чернова // Региональная экономика: теория и практика. – 2009. – № 5 (98) – С. 24–30.
7. Питання утворення регіональних центрів інноваційного розвитку: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 255-р від 3 травня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
8. Світовий досвід та вітчизняна практика забезпечення розвитку інноваційної діяльності. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань на тему “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізації них викликів” // Економіст. – 2009. – № 6. – С. 18–27.
9. Тарасова В. В. Регіонально-інноваційні чинники розвитку міжнародного економічного співробітництва: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.05.01 “Світове господарство і міжнародні економічні відносини” / В. В. Тарасова. – К., 2004. – 17 с.
10. Гончарова Н. П. Теоретико-методические аспекты формирования

УДК 330.341.1:35.073

О. М. Бойко

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОНЕЦЬКОМУ РЕГІОНІ

У теоретико-методологічному аспекті наведено визначення поняття інноваційної інфраструктури. Визначено її складові: наукову та інноваційну діяльність. Досліджено нормативно-правову базу розвитку інноваційної інфраструктури. Здійснено аналіз сучасного стану розвитку наукової діяльності в Донецькій області. Визначено проблеми та перспективи розвитку наукової діяльності в регіоні.

Ключові слова: інфраструктура, інноваційна інфраструктура, наукова та інноваційна діяльність.

В теоретико-методологічному аспекте предложено определение понятия инновационной инфраструктуры. Определены ее составляющие: научную и инновационную деятельность. Исследовано нормативно-правовую базу развития инновационной инфраструктуры. Осуществлен анализ современного состояния развития научной деятельности в Донецкой области. Определены проблемы и перспективы развития научной деятельности в регионе.

Ключевые слова: инфраструктура, инновационная инфраструктура, научная и инновационная деятельность.

The determination of the concept of innovation infrastructure in the theoretical - methodical aspect are given. Its components are determined: scientific and innovation activity. The normative- legal base of the development of innovation infrastructure is investigated. The analysis of the contemporary state of the development of scientific activity in Donets region is realized. Problems and prospects for the development of scientific activity in the region are determined.

Keywords: infrastructure, innovative infrastructure, scientific and innovative activities.

В умовах світової фінансово-економічної кризи важливе місце в розвитку держав та регіонів посідає інноваційна діяльність. Вона повинна стати пріоритетом для будь-якої держави чи регіону. Це обумовлено процесами глобалізації та інтеграції країн у світове господарство, подоланням сировинного напрямку розвитку, розвитком науково-технологічного потенціалу тощо. Тому необхідний ефективний інноваційний розвиток, що вимагає відповідної інноваційної інфраструктури.